
OSMANLILARDAN ERKEN CUMHURİYET DÖNEMİNE ÖJENİZME DAİR İLK METİNLER

İnan KALAYCIOĞULLARI¹, Batuhan AKGÜNDÜZ²

Öz

Bu çalışmanın öncelikli amacı öjenizmin, Osmanlılardan Erken Cumhuriyet Dönemine uzanan aralıkta hangi yayınlarla Türkiye'ye girdiğini ve ne şekilde ele alındığını ortaya koymaktır. Bu suretle hem ülkemizde konuya ilişkin ilk eserleri değerlendiren az sayıdaki çalışmaya katkı sağlanması hem de dönemi için yeni olan bu alanın doğru bir zeminde ele alınmasına aracılık edilmesi hedeflenmektedir. Bu bağlamda, önce Ahmed Cevdet'in ve Hasan Tahsin'in *Sebîllürreşâd*'ta yayımladıkları öjenizm (ıslâh-ı ırk) başlıklı makaleleri ile Mustafa Rahmi Balaban'ın Karl Pearson'dan yaptığı *Islâh-ı Irk* başlıklı tercümesi incelenmiştir. Daha sonra yazarların öjenizmden ne anladıkları ve konuyu nasıl işledikleri tarafımızca gösterilmeye çalışılmıştır. Makalemizde okuyucuya öjenizmi tanıtmak maksadıyla, bu faaliyetin Antik Yunan'daki düşünsel kökenlerine özetle temas edilmiş ve yine bu bağlamda öjenizm terimini ortaya atan Francis Galton'a da kısaca değinilmiştir.

Anahtar Kelimeler: Öjenizm, Islâh-ı ırk, Mustafa Rahmi Balaban, Hasan Tahsin, Ahmed Cevdet.

---

¹ Doç. Dr., Ankara Üniversitesi Dil ve Tarih-Coğrafya Fakültesi, Felsefe Bölümü, Bilim Tarihi Anabilim Dalı, Ankara, ikalayci@ankara.edu.tr, ORCID No: 0000-0002-8992-9259.

² Arş. Gör., Selçuk Üniversitesi Edebiyat Fakültesi, Felsefe Bölümü, Bilim Felsefesi ve Bilim Tarihi ABD, Konya, batuhan.akgunduz@selcuk.edu.tr, ORCID No: 0000-0002-4019-5776.

Makale gönderilme tarihi: 24 Ekim 2019. Makale kabul tarihi: 30 Kasım 2019.

Makale türü: Araştırma Makalesi

FIRST TEXTS ON EUGENICS FROM OTTOMAN ERA TO EARLY REPUBLICAN ERA

İnan KALAYCIOĞULLARI, Batuhan AKGÜNDÜZ

Abstract

The main aim of this study is to show that eugenics entered to Turkey with which publications and how it was handled in the period which extended from Ottomans to Early Republican Period. In this way, it is aimed to contribute to the limited number of studies evaluating the first works on the subject in our country and to mediate to handle this field, which is new in its own period, on the right ground. In this context, at first, Ahmet Cevdet's and Hasan Tahsin's articles entitled eugenics which were published in *Sebîllürreşâd* and Mustafa Rahmi Balaban's version entitled *Islâh-ı Irk* that he translated from a speech of Karl Pearson are examined. Then, we tried to show what the authors understand from eugenics and how they handled this subject. In this article, in order to introduce eugenics to the reader, the intellectual origins of this activity in Ancient Greece are briefly touched on and also, in this context, Francis Galton, who came up with the term eugenics, is also briefly mentioned.

Keywords: Eugenics, Islâh-ı ırk, Mustafa Rahmi Balaban, Hasan Tahsin, Ahmed Cevdet.

Giriş

Öjenizm, her ne kadar düşünsel düzeyde Antin Yunan'da ortaya çıkmış olsa da³ terim olarak ilk kez Francis Galton tarafından 1883 yılında yayımladığı *Inquiries into Human Faculty and Its Development* [İnsan Yetisi ve Gelişimi Üzerine Soruşturmalar] adlı eserinde ortaya konmuştur. Köken olarak Antik Yunancadaki eu (iyi) ve genesis (soy) kelimelerinden gelen öjenik, temelde, Galton'un da ifade ettiği üzere uyum sağlayan ırkların ya da kan türlerinin uyumsuz ırkların yerine hızlıca geçmesini sağlayan *nesil geliştirme bilimi* olarak *ırk yetiştiriciliği* yerine kullanılmaktadır (Galton, 1883: 24-25).

Galton, adı geçen eserde insanların içinde yüksek tip [high type] olanlarının hangi koşullarda yetiştiğinin nesilleri gözlemleyerek tespit edilebileceğini (Galton, 1883: 44), başka bir deyişle, öjenğin, üstün ırkların döllerinin sayıca çok olmasını ve aşama aşama eskilerin yerine geçtiğini doğrulamayı sağladığını dile getirmektedir (Galton, 1883: 307). Galton'un öjenizme yönelik bu içeriklendirmesinin günümüzde pozitif öjenizme karşılık geldiğini belirtmek gerekmektedir. Kısaca pozitif öjenizm, arzu edilen niteliklere sahip nesillerin teşvik edilmesi, yetiştirilmesi anlamına gelirken; negatif öjenizm ise istenmeyen özelliklere sahip soyların kurutulması, ortadan kaldırılması manası taşımaktadır.

---

³ Öjenik üzerine ilk düşüncelere Antik Yunan'da; Platon ve Aristoteles'te rastlarız. Bu hususta Platon'un *Devlet* ve *Yasalar* diyalogları ile Aristoteles'in *Politika*'sı incelenmeye değerdir. *Devlet* diyalogunda, Platon kadın ve erkeğin serbestçe çiftleşmelerine izin verilemeyeceğini; insanın üreme sürecinin kontrol altına alınması gerektiğini ve toplum için yararlı olan evliliklerin kutsal sayılmasının mutlu bir toplumun ön şartı olduğunu savunmaktadır. Bkz. Platon (2015: 162). Dahası, Platon, negatif ve pozitif öjenizmin ilk izlerini de taşımaktadır. Öyle ki yine *Devlet* diyalogunda iki cins içinden en iyilerinin en fazla; en kötülerinin ise en az çiftleşmesi gerektiğini ve sürünün cinsinin bozulmaması için yalnızca en iyilerin çocuklarının büyütülmesi gerektiğini belirtmektedir. Bkz. Platon (2015: 163). Platon'un öjenik üzerine düşünceleri yaşlılık dönemine ait olan *Yasalar* diyalogunda da geçerliliğini korumaktadır. Bu diyalogunda Platon, evlilik üzerine sınırlar getirmekte; bu doğrultuda herkesin otuz ila otuz beş yaşları arasında evlenmesi gerektiğini aksi takdirde para cezasına çarptırılacaklarını belirtmekte, üreme döneminde alkol tüketiminin zararlarına değinerek hem sarhoş insana ait bir bedende çocuğun oluşmasının sakıncalarını hem de içkili bir erkeğin sağlıklı tohumlara sahip olamayacağını izah ederek bu insanlardan doğacak çocukların karakter ve beden yönünden eksik kalacağını, bu sebeple sağlam çocuklar için sağlığınıza dikkat etmemiz gerektiğini belirtmektedir. Bkz. Platon (2012: 181; 182; 244-245). Diğer taraftan Aristoteles de Platon'a benzer biçimde üreme için kadın ve erkeğin uyması gerekenler hakkında akıl yürütmektedir. Bu hususta, filozof, anne ve babanın çocuk ile arasındaki yaş farkının ne az ne de çok olması gerektiğini; erkek için evlenme yaşının otuz yedi; kadınlar içinse on sekiz civarlarında olduğunu dile getirmektedir. Gebe kalan kadınların sağlıklarına dikkat etmesi hususunda onlara çeşitli öğütler veren Aristoteles, çocuğun sakat olması halinde yaşatılmamasının yasal olması gerektiğini, böyle bir kanun konulmaması bile en azından çocuk yapımına bir sınır getirilmesini, buna uymayıp hamile kalan kadınların çocuklarının henüz ceninken düşürülmesini savunmaktadır. Bkz. Aristoteles (2014: 278-281).

Bununla birlikte Galton, fikirlerini inşa etme sürecinde, aynı zamanda kuzeni olan Charles Darwin'den etkilendiğini dile getirmektedir. Galton'a göre, 1859 yılında yayımlanan *Türlerin Kökeni*, insanlığın düşüncesini genel olarak etkilediği gibi, kendi zihinsel gelişiminde de bir çığır açmıştır (Galton, 1909: 287). Yine bu hususta Galton, üstün ırkların farkını koyabilmek adına, *enerji* kavramını ön plana çıkarmakta ve enerjiyi, çelimsiz ve uyusuk ahmağın karşısında; *doğal seçim* ile avantaj sağlamış üstün ırklara ait olan bir çeşit çalışma, harekete geçirme gücü olarak değerlendirmektedir; öyle ki yaşam şartları ya da hayat mücadelesi bizi buna itmektir (Galton, 1883: 25-26). Başka bir deyişle Galton, insan neslinin devamına dair bir çeşit *yapay seçim* yöntemi önermektedir.

Diğer taraftan Darwin'in Galton'un fikirlerine sonuna kadar karşı çıktığını belirtmek gerekmektedir⁴. Bu hususta 1871 yılında yayımlanan *The Descent of Man* adlı eserinde Darwin'in kullandığı ifadeler konumuz açısından önemlidir (Darwin, 1871: 168-169):

“Güçsüzlere yapma gereksinimi duyduğumuz yardım, başlangıçta toplumsal içgüdülerin bir parçası olarak kazanılan ama sonraları, önceden de izah edildiği üzere, esasen daha ince ve genişletilmiş biçimde yayılmış olan duygudaşlık içgüdüsünün rastlantısal bir sonucudur. Zorlu bir nedenin baskısıyla olsa bile doğamızın en soylu yanını bozmadan duygudaşlığımızı durduramayız.”

Böylece Darwin için insan neslinin yapay bir biçimde şekillendirilmeye çalışılması duygudaşlık içgüdümüzle çelişki göstermektedir. Güçsüzlere ihmal etmek ve neticede nesillerini sürdürmeleri konusunda şikâyetle bulunmak, Darwin'e göre, mevcut bir kötülüğe dair büyük ve belli bir çıkar beklentisi içine girmemizden kaynaklanmaktadır (Darwin, 1871: 169). Böyle bir biçimlendirme girişimine karşı Darwin, kim ve ne olursa olsun her türden insanın yer aldığı, hem dayanışma hem de rekabet içinde olan uygar bir toplumu ön plana çıkarmaktadır. Başka bir deyişle, seçilimi ortadan kaldıran, bireysel değeri yok eden bu *fabrikasyon yönteminin* Darwin'in uygarlık üzerine düşüncesiyle çeliştiğini belirtmek gerekmektedir.

⁴ Öyle ki Galton, *İnsan Yetisi ve Gelişimi Üzerine Soruşturmalar* adlı eserini Darwin'in ölümünden bir sene sonra yayımlayabilmiştir. Dahası Galton, adı geçen eseri için 1879 yılında Darwin'e görsel yetisi ile alakalı bazı sorular yönelmiş ve Darwin, bu soruları ilerlemiş yaşına atıfta bulunarak aciz bir şekilde cevaplayabildiğini dile getirmiştir. Bkz. Darwin (1887: 238-239).

İslâh-ı Irk

Dilimizde *islâh-ı ırk* olarak karşılanaan öjenizme dair ilk yayınlar -tespit edilebildiği kadarıyla- XX. yüzyılın başlarında kaleme alınmıştır. Türkiye’de “ıslah-ı ırk” ve/veya “Öjenik” başlığıyla yapılan ilk çalışmalar şunlardır:

- Münir Mazhar, “Öjenik, Irk’ın Islahı İlmi”, *Tedrisat Mecmuası*, 12. Cilt, Sayı 57, 28 Nisan 1912 (Mazhar, 1912).
- Hasan Tahsin, “İctimâiyât Memleketimiz ve Memleketler Islâh-ı Irk” *Sebillürreşâd*, 9 (218), Kasım 1912, 188-190 (Tahsin, 1912).
- Ahmed Cevdet, “Fenniyât Islâh-ı Irk, Irkımızı Kemiren Derdlerin Def ve Ref’i”, *Sebillürreşâd*, 10 (251), Temmuz 1913, 275-277 (Cevdet, 1913).
- Mustafa Rahmi Balaban⁵, *İslâh-ı Irk*, İstanbul 1339 (1923) Matbaa-i Amire (Balaban, 1923).

Bu yayınlardan üçü çalışmamızda ele alınacak ve yazarların öjenizme dair görüşleri değerlendirilecektir. Ahmed Cevdet⁶, *Sebillürreşâd*’ta yayımladığı makalesinde bilimin dinin emri olarak öğrenilmesinin elzem olduğunu savunmakta, Avrupalıların iddia ettiği gibi İslâm’ın bilime karşı olmadığını ancak zamanın Müslümanlarının cehalet kaynaklı olarak bilim düşmanı kesildiklerini dile getirmektedir. Bilim ve dinin uzlaştığını savunan Ahmed Cevdet, ardından, derdi yaratan Allah’ın devayı da yarattığını bu doğrultuda bilimden faydalanılmasının elzem olduğunu belirtmektedir. Bu hususta Müslümanların nesillerini devam ettirebilmeleri için yapmaları gerekenleri anlatan Ahmed Cevdet, ayrıntılı bir biçimde sivrisineklerden ve onların sebep olduğu sıtma hastalığından nasıl korunulması gerektiğini izah etmektedir (Ahmed Cevdet, 1913: 275-277).

İslâh-ı ırk üzerine düşüncelerini aynı dergide ifade eden bir başka isim olan Hasan Tahsin de İslâm coğrafyasında yaşayanların Hristiyanlara nazaran sağlıklı olduklarını şu şekilde dile getirmektedir (Hasan Tahsin, 1912: 189):

“... arslan gibi İslâm unsurunun düşmüş olduğu <<zillet-i sıhhiyye>> beni ağlayacak hale getirdi. ... Halbuki: Bulduğum İslâm köyünden bir saat mesafede Hristiyan vatandaşlarla meskûn bir köy daha var, mektepler, kiliseler, metîn fikirli, ahâliye rehberlik

⁵ Mustafa Rahmi Balaban’ın öjenizm üzerine başka yayınları da bulunmaktadır. İzmir’de çıkan *Yıldız* gazetesinde 25 Ağustos 1922’de “İslah-ı Irk İlmi” başlıklı yazısı yayımlanmıştır. Yine İzmir’de çıkan *Fikirler* adlı derginin 18. sayısında da “Öjenik, İslahiyat İlminin Bazı Esasları” başlıklı çalışması okuyucuların ilgisine sunulmuştur.

⁶ Ahmed Cevdet’in hayatı ve eserleri hakkında bkz., Yıldız (1992: 495).

eden -hatta Avrupa darülfünunlarında tahsil etmiş- genç muallimler, tüvane yiğitler, mesut, zengin, canlı bir muhit!”

Ümmetin özellikle sağlık hususunda geri kalmış olduğunu belirten Hasan Tahsin, bununla birlikte öjenizm üzerine detaylı bir giriş yaparak Galton ve Karl Pearson⁷ gibi isimlerden söz etmekte ve öjenik terimini kullanmaktadır. Hasan Tahsin, Galton’un gayesinin gülünç olduğunu dile getirirse de frengiden mustarip Osmanlıların İngilizlerin düşünce yapısından ve bilimsel araştırmalarından ders çıkarması gerektiğini savlamaktadır. Bu doğrultuda Hasan Tahsin, Pearson’ın İngiliz vatandaşlarının hep birlikte milletin sıhhi bütünlüğünü, sağlamlığını koruma vazifesi edinmesi gerektiğine dair düşüncelerini dile getirmekte ve bu amaçla onun, ülkesindeki doğum oranları üzerine çalışmalarına yer vermektedir (Hasan Tahsin, 1912: 190):

“Ebeveynin ilk ve ikinci çocukları mutlaka diğerlerinden cılız, hususiyile hastalığa müsta'id bulunuyorlar. Acaba niçin? Acaba baba ve ananın ceraim-i sıhhiyyesi bu zavallılara mı isabet ediyor? Fi'l-hakika ilk çocuklar içinde dâhîler, büyük meziyetler yok değildir. Yalnız bedenî hastalıklar ilk evladlara daha ziyade musallat. Mesela veremi nazar-ı dikkate alırsak birinci çocuğu ikinci çocuğa nazaran iki misli maruz-ı teessür bulduk. Yani melhuz olan 66 ihtimale karşı 112 görüldü. Sonra ikinci çocuğun melhuz 64 ihtimaline karşı 80 çıktı. Yine garib değil midir ki: İkinci çocuktan sonra erkam mühim bir tehalüf arz ediyor, hesabatımıza nazaran 58 ihtimal bildiğimiz üçüncü çocukta ancak 40 bulduk. Tedkikatımız bizi bir ailenin 6'ncı çocuğuna sevk eylediği zaman 32 ihtimal vardı. Bilfiil ve bit-tecrübe bulduğumuz istidad-ı teverrüm ancak 12 çıktı. Tedkikat-ı mütemadiyye ve muntazamamız şamil olduğu muhit-i vesi'de bizi cinâ'i, cinneti vesair emraz-ı ahlakiyye hususunda da mühim netayice isal etti. Adeta anladık ki: Bizim peri masallarında daima en küçük prensin mazhar-ı muzafferiyet olması hayal-i şâ'irden ibaret değildir. Büsbütün yeni bir “ilm-i hayat” fenni isbat ediyor ki: Büyük kardeşlerin küçük kardeşlere karşı ümîd-i muvaffakiyeti yoktur...”

Öjenizm üzerine ülkemizde yayın faaliyetinde bulunan bir başka isimse Mustafa Rahmi Balaban’dır⁸. Balaban, Hasan Tahsin’in de sözüne edip alıntılar yaptığı Pearson’ın Oxford Üniversitesi’nde verdiği bir konferansını *İslâh-ı Irk* adıyla dilimize çevirmiştir. Balaban (1923), eseri yayımlama

⁷ Modern istatistiğin kurucularından Karl Pearson’ın (1857-1936) hayatı ve çalışmaları için bkz. Porter (2004).

⁸ Mustafa Rahmi Balaban’ın hayatı ve eserleri için bkz. Şahin (2005).

gerekçesini, ırkın ıslahının bugün en önemli işlerden biri olduğunu ve bu düşünceden hareketle Batı'da ilgi görmeye başlayan bir bilim dalı olan öjenizm üzerine dikkat çekmeye çalışacağını söyleyerek verdikten sonra bitkilerin ve hayvanların bilimsel surette ıslahına başlanmasının üzerinden çok zaman geçtiğini ve bunların ziraat ve zooloji bilimlerinin önemli birer şubesine dönüştüğünü, ancak insan türünün ıslahının ve gelecekteki insanın ne suretle daha mükemmel yetiştirilebileceği meselelerinin incelenmesinin Batı'da da henüz yeni olduğuna dikkat çekmekte ve bu konuyu bilimsel bir şekilde ele alanın Galton olduğuna işaret etmektedir. Galton'un bu yeni bilimin adına öjenik dediğini ve bizim de bunu ıslâh-ı ırk diye tercüme edebileceğimizi söyleyen Balaban, ardından Galton'un bu alanı "İrkin irsî özellikleri üzerine etki eden ve bu özellikleri en faydalı bir biçimde geliştiren sebepleri aramaktır." olarak tanıttığını belirterek şu şekilde devam etmektedir: "Bu bilim, biyolojinin; kalıtım, çeşitlenme, seçilim ve doğum konularına dayanır."

İslâh-ı Irk'ta, öjenizmin iki yönünü de görmek mümkündür. Öyle ki bir taraftan ırkın seçiliminin kendi haline bırakılmasının yozlaşmaya ve gerilemeye yol açacağı, bu nedenle, bir milletin bedensel ve ruhsal özelliklerini geliştirebilmek için bu nitelikleri mükemmel olan insanların nesillerini arttıracak yöntemlerin teşvik edilmesi gerektiği dile getirilerek pozitif öjenizme yaklaşılmaktayken, diğer taraftan, bedensel ve ruhsal özellikleri kötü olan bireylerin soylarının azaltılmasının önemli olduğunun savunulmasıyla bir negatif öjenizm tavrı ortaya konulmaktadır.

Eserle ilgili bir diğer önemli husus ise Hasan Tahsin'de de görüldüğü gibi Pearson'ın öjenizmi ele alırken kullandığı istatistiksel yaklaşıma yer verilmesidir (Balaban, 1923: 9-10):

"İrsen geçen ruhsal özellikler: Bu yolda en müsait araştırmalarda bulunabilecekler, okul öğretmenleridir. Bu türden ilk arama Pearson tarafından yapılmış olup irsen geçen bedensel ve ruhsal özellikler hemen hemen eşit surette geçmektedir. Yani bedensel özellikler ne kadar geçiyorsa ruhsal özellikler de o kadar irsen geçmektedir.

Oxford'da eğitim gören baba ve oğulların ve erkek kardeşlerinin aldıkları notlar incelenerek bunların zekâları arasındaki oran-korelasyon şöyle bulundu: Baba-oğul arasında:

Oxford'da, sınıfta kaçınıcı olduğu (yetişkin-reşit) oran 0,49

Gözlerin rengi (yetişkin-reşit) 0,58

Erkek kardeşler arasında

Oxford'da, sınıfta kaçınıcı olduğu (yetişkin-reşit) oran 0,56

Gözlerin rengi (yetişkin-reşit) 0,54

Bedensel özellikler gibi ruhsal özellikler de -gerek iyi, gerek kötü- irsen geçmektedir.”

Yine Balaban'ın da Hasan Tahsin ve Ahmed Cevdet'te görüldüğü gibi ülkenin içinde bulunduğu salgın hastalıklarla ilgili bir çözüm arayışında olduğu anlaşılmaktadır (Balaban, 1923: 4):

“Bu ilmin ne kadar mühim olduğunu anlamak için istatistiğe ihtiyâc vardır. Memleketde veremin, frenginin, tifonun, sıtmanın, koleranın, mecnûnların, anormallerin, hâsılı bedenî, ruhî hastalıkların ırkı nasıl vasi' miyâsda mahv etmekde olduğunu vâzihan gösteren istatistikler olsa idi millet meclisi, hükûmet, sıhhiyye meclisleri, hekimler, mürebbiler telâşa düşer ve münâkaşalar açılırdı.”

Sonuç

Francis Galton ile birlikte kurumsallaşan ve öjenik adını alan ırk yetiştirme bilimi, 20. yüzyılın başında çalışmamızda yer verdiğimiz isimlerin da ilgisini çekmiştir. Bu ilginin kökenini, Osmanlı'nın savaşların etkisiyle bitap düşmesinde ve buna bağlı olarak birçok bulaşıcı hastalığın kol gezdiği bir ortamın doğmuş olmasında bulabilmek mümkündür. Bu bağlamda adı geçen yazarlar yalnızca hastalıklara kalıcı bir çözüm arayışı içine girmemişler aynı zamanda Batılılara karşı verdikleri savaşları kaybetmelerine neden olan esas zihniyet farkını da idrak ederek bu düşünsel farkın kaynağını temelde bilimi ve bilimsel etkinliği ihmal etmekte bulmuşlardır.

Diğer taraftan Türk yazarların bu alanda gerçekleştirdikleri çalışmada ortaya dikkate değer bir husus çıkmaktadır: Pearson gibi isimler ırk ve millet ile İngilizleri kastetmekteyken; Ahmed Cevdet ve Hasan Tahsin'in ırk ile Türk vd. milletlerden ziyade Müslümanları yani ümmeti ifade ettikleri görülmektedir. Yine iki isim de Batılıları bir şekilde örnek almamız gerektiğini, başka bir deyişle, bilim ve din arasında bir tevhid sağlanabileceğini savunmaktadır. Osmanlıların o dönemde içinde bulunduğu durumu, Hasan Tahsin'in şu sözleri özetlemektedir (Hasan Tahsin, 1912: 190):

“Onlar böyle çalışırsa biz bedbaht Osmanlılar, cebhe-i mesuliyetimizde frengiden dökülen milyonlarca kardeşlerimiz duran bu heyet-i gafîle, Allah'a inanıyorsak huzur-ı ilahide inanmıyorsak huzur-ı tabiat ve beşeriyette nasıl hicapsız duruyoruz bilmem?”

İslâh-ı ırk ile ilgili çalışmalarda dikkat çeken bir başka konu ise gerek Balaban'ın gerekse de Hasan Tahsin'in Galton ve Pearson'ın çalışmalarına bir giriş yapmış olmaları ve bu isimleri ülkemizde tanıtılmalarıdır. Bununla birlikte iki yazarın da açıkça İngilizlerin düşünce ve yaklaşım tarzlarından etkilendiği görülmektedir. Böylece ıslâh-ı ırk üzerine açıklamalarda bulunan üç yazarın da yalnızca Batılıların bilimsel ilerleyişinin farkında olmakla kalmadıkları aynı zamanda onların çalışmalarının -çağın atmosferi ve özellikle Osmanlı'nın bitap durumu göz önünde bulundurulduğunda- bir şekilde ülkemize sokulmasının önemli olduğunu düşündükleri açığa çıkmaktadır.

Kaynaklar

Ahmed Cevdet (1913). Fenniyât İslâh-ı Irk, Irkımızı Kemiren Derdlerin Def ve Ref'i. *Sebillürreşâd*, 10 (251), Temmuz, 275-277.

Aristoteles (2014). *Politika* (çev. M. Tunçay). Remzi Kitabevi, İstanbul.

Balaban, M. R. (1923). *İslâh-ı Irk*. İstanbul.

Darwin, C. (1871). *The Descent of Man and, Selection in Relation to Sex, Vol I*. John Murray, London.

Darwin, F. (1887). *The Life and Letters of Charles Darwin Including an Autobiographical Chapter, Vol. III*. John Murray, London.

Galton, F. (1883). *Inquiries into Human Faculty and Its Development*. Macmillan, London.

Galton, F. (1909). *Memories of My Life*. E. P. Dutton and Company, New York.

Hasan Tahsin (1912). İctimâiyât Memleketimiz ve Memleketler İslâh-ı Irk. *Sebillürreşâd*, 9 (218), Kasım, 188-190.

Platon (2012). *Yasalar* (çev. C. Şentuna ve S. Babür). Kabalıcı Yayıncılık, İstanbul.

Platon (2015). *Devlet* (çev. S. Eyüboğlu ve M. A. Cimcoz). Türkiye İş Bankası Kültür Yayınları, İstanbul.

Porter, T. M. (2004). *Karl Pearson The Scientific Life in a Statistical Age*. New Jersey.

Şahin, M. (2005). *Hayatı ve Düşünceleriyle Mustafa Rahmi Balaban*. Ankara.

Yıldız, S. (1992). Bergamalı Cevdet. *TDV İslam Ansiklopedisi*. İstanbul.